

Контрольний список
врахування принципу рівних прав та можливостей жінок і чоловіків
в програмах і планах відновлення територіальних громад України

Терміни, які використовуються у контрольному списку

Гендерна інклюзія відбудови забезпечується трансформативним процесом через кожну сферу за допомогою впровадження інструментів експертної участі і впливу та доступу до ресурсів. Трансформативність процесу відновлення означає, що під час відновлення усуваються структурні перешкоди, які унеможлилювали або обмежували доступ певних груп людей (дівчат і хлопців, жінок і чоловіків) до тих чи інших можливостей, закладів, послуг і ресурсів¹.

Гендерне бачення відновлення України передбачає, що всі можливості, заклади, послуги, ресурси відкриті для всіх людей (дівчат і хлопців, жінок і чоловіків), і стереотипи щодо жінок і чоловіків не визначають суспільні ролі та очікування (гендерна інклюзія)².

Гендерний підхід — це стратегія, що передбачає врахування інтересів, потреб та досвіду жінок і чоловіків у всіх сферах життя задля забезпечення рівних прав, можливостей та доступу до ресурсів. Він базується на аналізі соціальних ролей, спрямований на подолання стереотипів, дискримінації та створення справедливих умов для самореалізації кожного і кожної.

Розділ плану відновлення	Коментарі щодо врахування принципу рівних прав та можливостей жінок і чоловіків за розділами
ВСТУП /РЕЗЮМЕ	Вступ/резюме не є обов’язковою складовою плану відновлення, проте це є звична форма для багатьох аналітичних документів. Цей короткий (зазвичай) текст має декілька основних елементів – бачення (які умови створить план чи програма відновлення), нормативно-правові акти враховані при підготовці документу (закони і інші документи державного, регіонального та місцевого планування, процес підготовки (зокрема, залучення громадськості). Кожен із згаданих 3 елементів має враховувати <i>гендерний підхід</i> .

¹ <https://wicc.net.ua/post/genderne-bachennya-vidnovlennya-ukrayiny>

² <https://wicc.net.ua/post/genderne-bachennya-vidnovlennya-ukrayiny>

	Бачення Для його формулювання можна, зокрема, скористатися визначенням <i>гендерного бачення відновлення і гендерної інклюзії відбудови</i>. Нормативно-правові акти Війна росії проти України має ціннісно-орієнтовний характер, тому зміцнення всіх прав і свобод у процесі відновлення є визначальним. В переліку нормативно-правових актів необхідно згадати Конституцію України, Закон «Про запобігання та протидію дискримінації в Україні», Закон «Про забезпечення рівних прав та можливостей жінок і чоловіків», а також програми і стратегії, пов'язані із цими питаннями. Залучення громадськості Громадянське суспільство в Україні тривалий час демонструє свою зрілість і вагомий внесок у всіх сферах життя суспільства. Участь громадських організацій у процесі підготовки є додатковим гарантом всеохопності планів і програм відновлення, а також уваги різним групам населення.
1. ЗАГАЛЬНИЙ ОПИС ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ ГРОМАДИ	
1.1. Загальна економічна оцінка	Гендерний підхід в економічній оцінці стосується насамперед двох складових – сфер/підприємств, які можуть виробляти продукцію і послуги переважно для дівчат чи хлопців, жінок чи чоловіків, та зайнятості в різних сферах переважно жінок чи чоловіків. Такі дані мають бути висвітлені для прийняття рішень щодо відновлення чи закриття, збільшення чи зменшення виробництва тощо. За відсутності валідних даних (статистики, досліджень) це можна згадати як проблему, яка потребує глибшого обговорення.
1.2. Загальна екологічна оцінка	Екологічна криза в Україні внаслідок війни – це питання виживання. Стан довкілля напряду впливає на здоров'я кожної і кожного з нас зараз, а також на майбутнє наших дітей. Деякі екологічні зміни можуть по-різному впливати на дівчат і хлопців, жінок і чоловіків.

	Вплив міді, що потрапляє в організм через дихальні шляхи (пил, випари), має специфічні наслідки для жіночого здоров'я через її тісний зв'язок із гормональним фоном. Основними ризиками є гормональний дисбаланс і вплив на репродуктивну систему. Надлишок міді в організмі чоловіків підвищує ризик серцево-судинних захворювань і негативно впливати на роботу серця (кардіоміопатія). Серцево-судинні захворювання є провідною причиною смертності серед чоловіків в Україні, тому додатковий вплив екологічних факторів може мати підвищення ризиків смертності серед чоловіків. Якщо при розробці планів і програм відновлення відсутня можливість комплексного аналізу впливу екологічних факторів на жінок і чоловіків, дівчат і хлопців, необхідно, принаймні відзначити це у цьому розділі. За відсутності валідних даних (статистики, досліджень) це можна згадати як проблему, яка потребує глибшого обговорення.
1.3. Кількість постійного населення	За всіма категоріями необхідно дати дані диференційовані за статтю. Навіть за відсутності їх гендерної інтерпретації такі дані в майбутньому дадуть можливість врахувати гендерний підхід у відбудові і відновленні. Якщо в ТГ розроблявся гендерний паспорт/профіль, його можна долучити до документу.
1.4. Кількість тимчасово переміщеного населення	За всіма категоріями необхідно дати дані диференційовані за статтю. Навіть за відсутності їх гендерної інтерпретації такі дані в майбутньому дадуть можливість врахувати гендерний підхід у відбудові і відновленні.
2. ІНФОРМАЦІЯ ПРО НАЯВНІСТЬ МІСТОБУДІВНОЇ ДОКУМЕНТАЦІЇ НА ТЕРИТОРІЇ ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ ГРОМАДИ, АНАЛІЗ ЩОДО ЇЇ	

АКТУАЛЬНОСТІ ТА СТУПІНЬ ЇЇ РЕАЛІЗАЦІЇ	
2.1. Загальна інформація щодо наявної містобудівної документації територіальної громади	Аналіз містобудівної документації міської територіальної громади передбачає: – оцінку існуючої містобудівної документації, її відповідності нормативно-правовим актам та рівень впровадження. – висвітлення ключових сильних і слабких її сторін. Перша складова стосується як відповідності загальним, так і спеціальним нормативно-правовим актам (наприклад, ДБНам). Деякі із ДБН були змінені нещодавно (зокрема, ті, що стосуються інклюзії), проте оцінка ДБН на відповідність принципу рівних прав та можливостей не була проведена. ІКЖЦ здійснив аналіз деяких ДБН і планує цю роботу на майбутнє. Скористатися рекомендаціями аналізу можна за покликанням https://wicc.net.ua/post/genderna-inklyuziya-vidbudovy-analiz-dbn В обговоренні ключових сильних і слабких сторін містобудівної документації необхідно враховувати те, що вона, за дуже невеликим виключенням, не враховує гендерний підхід. Згадування цього неврахування в цьому розділі поставить завдання перед наступними кроками.
2.2. Розділ генерального плану «Транспорт»	В опису цієї складової генерального плану необхідно відзначити, що залишаються бар'єри для різних категорій людей в доступі до транспортних послуг та обмежена мобільність, які є результатом цього доступу. Мова про МГН, про осіб із малими дітьми, про тих, хто подорожує із багажем тощо. Наслідки неврахування потреб і проблем для різних груп населення може впливати на можливість відвідування медичних закладів, закладів навчання, роботи, поєднання робочого та професійного з урахуванням розкладів руху тощо.
2.3. Розділ генерального плану «Охорона культурної спадщини»	Доступ до об'єктів культурної спадщини також часто має обмеження у зв'язку з тим, що норма інклюзії і доступу були запроваджені відносно нещодавно.

	Жінки можуть бути часто недопредставлені у їхньому внеску у культуру і відповідно у культурній спадщині. Подолання цього дисбалансу може позитивно впливати на розвиток та спроможність інституту пам'яті та меморалізації в цілому. Важливо також шукати шляхи поєднання збереження первісного вигляду об'єктів культурної спадщини і доступності до них.
2.4. Інженерно-технічні заходи цивільного захисту (цивільної оборони) в межах міста на мирний час	Необхідно відзначити наявність чи відсутність інклюзивних підходів в облаштуванні укриттів.
2.5. Інженерно-технічні заходи цивільного захисту (цивільної оборони) в межах міста на особливий період	Необхідно відзначити наявність чи відсутність інклюзивних підходів в облаштуванні укриттів.
3. АНАЛІЗ НЕГАТИВНИХ ВПЛИВІВ (ЗОКРЕМА БОЙОВИХ ДІЙ, ТЕРОРИСТИЧНИХ АКТИВ, ДИВЕРСІЙ, НАДЗВИЧАЙНИХ СИТУАЦІЙ), ЩО ПРИЗВЕЛИ ДО НЕОБХІДНОСТІ РОЗРОБЛЕННЯ ПРОГРАМИ НА	Створення відповідних умов при подоланні негативних наслідків агресії потребує врахування гендерного підходу. Це необхідно згадати у цьому розділі.

ТРАДИЦІЙНИЙ ХАРАКТЕР СЕРЕДОВИЩА, ІСТОРИЧНИЙ АРЕАЛ, ОБ'ЄКТИ КУЛЬТУРНОЇ СПАДЩИНИ, ДОВКІЛЛЯ, ПРИРОДООХОРОННІ ТЕРИТОРІЇ ТА ОБ'ЄКТИ	
4. ЗАГАЛЬНІ ПІДХОДИ ТА ПРОПОЗИЦІЇ	Для досягнення відповідної мети передбачається реалізація пріоритетних напрямів відновлення та розвитку територіальної громади, серед яких, зокрема, необхідно згадати гендерну інклюзію відбудови і гендерне бачення відновлення.
5. ПЛАН РЕАЛІЗАЦІЇ ПРОГРАМИ КОМПЛЕКСНОГО ВІДНОВЛЕННЯ ТЕРИТОРІЇ ТЕРИТОРІАЛЬНОЇ ГРОМАДИ	План реалізації в заходах і індикаторах має містити гендерну складову.

Пояснювальна записка до Контрольного списку

Розробка планів і програм відновлення до закінчення війни неоднозначно сприймається в суспільстві. Одним із аргументів проти розробки таких планів є твердження, що неможливо передбачити, які будуть стартові умови для відновлення по завершенні війни, а тому плани, що розробляються сьогодні, не можна буде використовувати для практичного впровадження.

Це слушний аргумент, проте саме внаслідок його слушності, сьогодні необхідно розробляти плани відновлення.

Причин цьому можна назвати декілька.

Сам **процес розробки планів ідентифікує проблеми і недоліки формату планів і організаційного процесу в цілому**. Якщо ретроспективно поглянути на нього з 2022 року, то помітні зміни, як в загальному підході (від кластерів до комплексного плану), так і в деталях (нормативно-правові акти Кабінету Міністрів України від загальних принципів перейшли у площину конкретних вимог до підготовки планів і програм).

Зміни підходів і вимог не викликають задоволення виконавців, проте **зміни допомагають та/чи примушують гнучко реагувати на нові вимоги, ідентифікувати нові проблеми та реагувати на них**.

Згадані вище причини дають ще один помітний результат – **підхід до розробки планів набуває більше людиноцентричного підходу**. Згадані вище кластери були зовсім позбавлені згадки про людей, їхні права. Плани і сьогодні залишаються значною мірою лише переліком того, що треба відремонтувати чи побудувати, проте процес рухається.

Важливою складовою цього процесу має бути гендерний підхід. Декларація принципів гендерної рівності відбувається із самого початку – з конференції з відновлення у Лугано, проте практичні кроки ще далекі від дієвості.

Інформаційно-консультативний жіночий центр з 2022 року працює над інструментарієм³, який дасть можливість його використовувати не лише людям з високим рівнем гендерної експертності, а і всім фахівцям, які розроблятимуть плани відновлення і реалізовуватимуть їх.

³ <https://wicc.net.ua/category/vidnovlennya-ta-vidbudova>

Цей контрольний список містить коментарі до розділів, які є спільними для більшості планів відновлення і можуть використовуватися за аналогією до тих розділів, які відсутні у наданому прикладі.

Приклад базується на розділах плану відновлення Харківської міської територіальної громади.

За консультаціями і роз'ясненнями просимо звертатися: info@wicc.net.ua та wicc.1995@gmail.com.